

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DO INDYWIDUALNYCH

POTRZEB I MOŻLIWOŚCI PSYCHOFIZYCZNYCH UCZNIÓW

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. (z późniejszymi zmianami) w sprawie warunków sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

§ 6

1. Nauczyciel jest obowiązany, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, dostosować wymagania edukacyjne, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych następuje na podstawie:

1. orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
2. orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania;
3. opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się;
4. innej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującej na potrzebę takiego dostosowania;
5. rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów (dotyczy uczniów objętych w szkole pomocą psychologiczno - pedagogiczną);
6. opinii lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego

Dostosowanie wymagań:

- powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania,
- nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną,
- nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych,
- nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego.

KATALOG DOSTOSOWAŃ WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH

1. UCZNIOWIE O INTELIGENCJI NIŻSZEJ NIŻ PRZECIĘTNA

Ogólne zasady postępowania z uczniem o inteligencji niższej niż przeciętna:

- Omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności
- pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie
- podawanie poleceń w prostszej formie
- unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć
- częste odwoływanie się do konkretnego, przykładu
- unikanie pytań problemowych, przekrojowych
- wolniejsze tempo pracy
- szerokie stosowanie zasady pogłębienia
- odrębne instruowanie dzieci
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie wykonać samodzielnie

JĘZYK POLSKI

- zmniejszanie ilości, stopnia trudności i obszerności zadań;
- dzielenie materiału na mniejsze partie, wyznaczanie czasu na ich opanowanie i odpytywanie;
- wydłużanie czasu na odpowiedź, przeczytanie lektury;
- wprowadzanie dodatkowych środków dydaktycznych np. ilustracje, ruchomy alfabet
- odwoływanie się do znanych sytuacji z życia codziennego;
- formułowanie pytań w formie zdań o prostej konstrukcji powołujących się na ilustrujące przykłady;
- częste podchodzenie do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień;
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach;
- dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż dzieci te często nie nadążają za klasą;
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

JĘZYKI OBCE

- zmniejszanie ilości słówek do zapamiętania;
- pozostawianie większej ilości czasu na ich przyswojenie;
- odpytywanie po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany;
- wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań.

MATEMATYKA

- częste odwoływanie się do konkretnego (np. graficzne przedstawianie treści zadań), szerokie stosowanie zasady pogłębienia;
- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej);
- podawanie poleceń w prostszej formie (dzielenie złożonych treści na proste, bardziej zrozumiałe części);
- wydłużanie czasu na wykonanie zadania;

- podchodzenie do dziecka w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielenie pomocy, wyjaśnień, mobilizowanie do wysiłku i ukończenia zadania;
- zadawanie do domu tyle, ile dziecko jest w stanie samodzielnie wykonać;
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału,

HISTORIA, WOS

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi). Podobnie postępować przy powtórkach;
- pozostawianie większej ilości czasu na przygotowanie się z danego materiału (dzielenie go na małe części, wyznaczanie czasu na jego zapamiętanie i odpytywanie).

MUZYKA, WYCHOWANIE FIZYCZNE, PLASTYKA, TECHNIKA:

- zapewnienie większej ilości ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność (w razie potrzeby zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających możliwości ruchowe ucznia);
- wielokrotne tłumaczenie i wyjaśnianie zasad i reguł gier sportowych;
- podpowiadanie tematu pracy plastycznej czy technicznej, częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu;
- pozwalanie na korzystanie ze śpiewników, wzorów, zapisów nutowych;
- liberalne ocenianie wytworów artystycznych ucznia;
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

2. UCZNIOWIE SŁABOWIDZACY

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- **właściwe umiejscowienie dziecka w klasie:**
 - * zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna,
 - * zapewniające właściwe oświetlenie oraz widoczność,
 - * umożliwiające dogodny dostęp do tablicy (możliwość łatwego podejścia, gdy uczeń nie rozpoznaje pisma ze swojego miejsca);
- podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska;
- udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej;
- ograniczanie wszelkich błyszczących powierzchni o niepożądanym odblasku;
- unikanie podczas zapisów na tablicy innych kolorów kredy niż biały i żółty;
- zachęcanie ucznia do korzystania z przyborów pisarskich o ciemnej, równomiernej kresce;
- zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań);
- umożliwienie dziecku korzystania z audiobooków;
- ograniczenie wymagań w zakresie kaligraficznym;
- korzystanie z map o mniejszej ilości szczegółów; przy demonstracji map, plansz i tablic z rysunkami, diagramami, schematami i tabelami zwracanie uwagi na ich czytelność, tzn. czy są one odpowiedniej wielkości, narysowane odpowiedniej grubości liniami, z odpowiednim kontrastem barwnym i kontrastem w stosunku do tła;
w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru;

- częste zadawanie pytania- „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych; - słowne objaśnianie wszystkiego co ma zrobić uczeń, aby w pełni mógł uczestniczyć w zajęciach.

3. **UCZNIOWIE SŁABOSŁYSZACY**

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- zapewnienie dobrego oświetlenia klasy oraz miejsca dla dziecka w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust;
- umożliwienie dziecku odwracania się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji, co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi;
- mówienie do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikanie gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- dbanie o spokój i ciszę w klasie, eliminowanie zbędnego hałasu w czasie zajęć;
- upewnianie się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające. W przypadku trudności zapewnienie mu dodatkowego wyjaśnienia, sformułowania inaczej polecenia, używając prostego, znanego dziecku słownictwa;
- dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia z wadą słuchu, który może mieć trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie (nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie);
- w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii itp.)
- aktywizowanie dziecka do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy;
- zwracanie się do dziecka niesłyszającego, zadawanie pytań w celu zmobilizowania go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwienia mu lepszego zrozumienia tematu;
- czytanie lektury z pomocą rodziców lub czytanie tylko wskazanego rozdziału (dla ułatwienia zrozumienia treści, nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które dziecko powinno przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę);
- nie uwzględnianie przy ocenie prac pisemnych dziecka błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy (błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu);
- ocenianie błędów w pisowni w formie opisowej, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia;
- wydłużanie czasu na opanowanie koniecznych i podstawowych wiadomości zawartych w programie nauczania;
- przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

4. **UCZNIOWIE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ**

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- ograniczenie barier architektonicznych;
- dostosowanie miejsca pracy m.in. tak, aby uczeń mógł przyjąć niemęczącą, prawidłową pozycję siedzącą;

- dostosowanie i zmodyfikowanie pomocy szkolnych tak, by uczeń mógł z nich w pełni korzystać; oferowanie dziecku na zajęciach lekcyjnych gotowych formatów wykresów, tabel oraz modeli tak, aby mogło je ono same wypełnić, bez konieczności rozrysowywania całego schematu;
- ograniczenie wymagań w zakresie kaligraficznym;
- jeśli uczeń ze znaczną niepełnosprawnością ruchową ma szczególne trudności z realizacją standardów wymagań związanych z umiejętnościami wykonawczymi, to część tych umiejętności powinna być przełożona z formy "potrafi wykonać" na "wie, jak wykonać";
- zachęcania dziecka do podejmowania częstych interakcji społecznych i zawierania przyjaźni; dawanie okazji do wykazywania się samodzielnością;
- budowanie adekwatnej samooceny i realistycznych aspiracji.

5. **UCZNIOWIE Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ**

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- postrzeganie konkretnego ucznia bez presji wymogów programowych, z założeniem, że obowiązująca jest podstawa programowa, a nie wybrane przez nauczycieli programy nauczania;
- zredukowanie do niezbędnego minimum tematyki o wysokim stopniu abstrakcji;
- nauczanie oparte na konkretach, ciągle odwoływanie się do doświadczenia dziecka
- stosowanie metod poglądowych:
 - * umożliwianie korzystania z różnorodnych pomocy dydaktycznych (plakaty, plansze, kalkulator, liczmany);
 - * wykorzystywanie zasobów multimedialnych, ułatwiających skupienie uwagi;
 - * jak najczęstsze korzystanie z modeli, konkretnych, okazów, liczmanów, przedmiotów możliwych do bezpośredniego poznania, w drugiej kolejności ze słów mówionych, zaś najrzadziej z tekstu do przeczytania;
 - * przedstawianie zagadnień na konkretnych przykładach odwołujących się do wydarzeń bliskich dziecku podczas omawiania treści o charakterze abstrakcyjnym, wymagających logicznego myślenia;
- stosowanie przystępnych instrukcji wykonania zadania - obrazkowej, obrazkowo - słownej, multimedialnej;
- troska o przystępność języka: instrukcje krótkie, jednoznaczne i zrozumiałe, zwięzłe i precyzyjne komunikaty słowne;
- dokładne instruowanie wstępne, ciągle dostarczanie wskazówek w trakcie pracy, stosowanie powtórzeń, ograniczanie instrukcji słownych na rzecz słownopokazowych, ciągła kontrola działań ucznia;
- ciągle upewnianie się, czy uczeń rozumie treść zadania;
- stosowanie metod i oddziaływań na ucznia, które spowodują jego rzeczywiste zainteresowanie zadaniem, np. przygotowanie krótkich tekstów do czytania (z wyraźnym oznaczeniem najważniejszych fragmentów) lub treści zadań matematycznych wykorzystujących hobby lub fascynacje dziecka; tworzenie map myśli jako sposób notowania treści lekcji;
- ułatwianie dziecku wykonanie zadania i opanowanie danej umiejętności poprzez dzielenie jej na etapy;
- rozwijanie strategii pamięciowych ucznia oraz kompensowanie braków w tym zakresie (np. nauka tworzenia notatek obrazkowych przedstawiających sekwencje niezbędnych kroków do rozwiązania zadania, określających elementy pracy, którą należy przygotować);
- włączanie ucznia do prac na terenie klasy, szkoły - zwłaszcza takich, w których może osiągać sukcesy, jak np. pełnienie różnych dyżurów, wykonywanie prac porządkowych, i inne;
- umożliwianie pracy w małych grupach, korzystania ze wsparcia i kompetencji kolegów;

- stosowanie zasady stopniowania trudności - rozpoczynanie od rzeczy prostych;
- praca dydaktyczna, polegająca przede wszystkim na nauczaniu czynnościowym, opartym na działaniu ucznia, jego aktywności, zaangażowaniu, przeżywaniu, odkrywaniu i poznawaniu;
- większy nacisk na ćwiczenia w mówieniu, mające zastosowanie w sytuacjach dnia codziennego niż na ćwiczenia w pisaniu;
- ukazywanie związku między wiedzą nabywaną podczas zajęć, a jej praktycznym wykorzystywaniem w różnych sytuacjach życia codziennego;
- stwarzanie sytuacji pozwalających na systematyczne powtarzanie opanowanych umiejętności; wydłużenie czasu pracy lub skracanie zadań do niezbędnych elementów;
- przygotowywanie dla ucznia sprawdzianów o niższym stopniu trudności, akcentujących umiejętności praktyczne;
- zindywidualizowanie sposobu i kryteriów oceniania ucznia;
- zwracanie głównej uwagi na postęp, a nie wyłącznie efekty;
- branie pod uwagę możliwości ucznia, jego ograniczeń, zainteresowań, właściwego dla niego tempa pracy;
- wzmacnianie u ucznia poczucia własnej wartości w czasie zajęć w grupie i indywidualnych rozmów.

6. UCZNIOWIE Z AUTYZMEM

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- zminimalizowanie lub całkowite wyeliminowanie elementów rozpraszających;
- posadzenie ucznia blisko nauczyciela;
- zachowanie schematu pracy i stałości działań edukacyjnych (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć);
- opracowanie planu codziennych zajęć i każdorazowe zapoznanie z nim ucznia;
- wcześniejsze informowanie o zmianach np. w rozkładzie zajęć lekcyjnych, uprzedzanie o zastępstwach na lekcjach, wyjściach, wizytach nowych osób. Informowanie, w jaki sposób trzeba się zachować w nowej sytuacji;
- wyraźne zaznaczanie końca określonej aktywności, zabawy, zadania, zanim przejdzie się do następnych;
- kierowanie poleceń indywidualnie do dziecka (zwracanie się do niego po imieniu; właściwe używanie zaimków osobowych Ja i Ty);
- podczas rozmowy używanie prostego i jednoznacznego języka; wyjaśnianie metafor i przenośni, wyrazów bliskoznacznych, żartów lub dowcipów użytych podczas prowadzenia lekcji; popieranie informacji słownej gestami, mimiką;
- uzupełnianie rysunkiem, zdjęciem, filmem lub modelem przekazywanych podczas lekcji treści abstrakcyjnych;
w razie potrzeby wydłużanie czasu przeznaczonego na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych;
- dzielenie trudniejszego lub dłuższego zadania na kilka części;
- sprawdzanie zrozumienia czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań: Co się wydarzyło? Gdzie? Kiedy? Dlaczego? itp.;
- dostosowywanie pomocy dydaktycznych i treści zadań do zainteresowań ucznia (np. obliczanie różnicy czasu na podstawie rozkładów jazdy);
- wykorzystywanie wąskich zainteresowań i fachowej wiedzy ucznia podczas prowadzenia lekcji;
- na lekcjach wychowania fizycznego unikanie aktywności ruchowej związanej z rywalizacją. Dbanie o losowe przydzielanie do grup (dzieci autystyczne są mniej sprawne i niezgrabne ruchowo, a dodatkowo mają problemy z graniem zespołowym, co sprawia, że są pomijane lub niechętnie wybierane);

- w sytuacji wzburzenia lub zdenerwowania umożliwienie pobytu w spokojnym, cichym miejscu np. bibliotece, gabinecie pedagoga;
- ignorowanie i niereagowanie na zachowania prowokacyjne (np. płacz, plucie, krzyk). Dziecko powinno wykonać wyznaczone zadanie pomimo takich zachowań;
- częste przypominanie o normach i zasadach funkcjonowania społecznego oraz chwalenie i nagradzanie za ich przestrzeganie;
- niezadawanie pytań "dlaczego to zrobiłeś?", ale opisywanie co nam się nie podoba w zachowaniu, czego oczekujemy i nazywanie emocji;
- opracowanie sposobów radzenia sobie z emocjami w kategorii akceptowane - nieakceptowane.

7. **UCZNIOWIE Z ZESPOŁEM ASPERGERA**

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- zachowywanie schematu pracy na lekcjach i stałości działań (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć);
- trzymanie się tego, co jest przewidziane do realizacji. W sytuacji zmiany w planach konieczne jest uspokojenie, wyciszenie i pełne rzetelne uprzedzenie ucznia o planowanych zmianach. Zmiany muszą być wprowadzane uważnie i planowo, ale nie powinno się ich eliminować;
- sukcesywne (nie jednorazowo) zapoznavanie ucznia z planem budynku szkolnego - indywidualne oprowadzanie po szkole i wyjaśnianie przeznaczenia pomieszczeń: świetlicy, biblioteki, szatni);
- eliminowanie bodźców rozpraszających (wzrokowych, słuchowych);
- zwrócenie uwagi (diagnoza) na możliwą nadwrażliwość ucznia na niektóre bodźce i odpowiednie reagowanie (np. nadwrażliwość słuchowa - zniżanie tonu głosu podczas rozmowy, wzrokowa - tworzenie stonowanych dekoracji w klasie itp.);
- kierowanie poleceń indywidualnie do ucznia, zwracanie się do niego po imieniu;
- robienie przerw między wypowiedzianymi zdaniami, tak by dać uczniowi możliwość ich przetworzenia; powtarzanie polecenia, sprawdzanie stopnia jego zrozumienia;
- zachęcanie ucznia, by w razie potrzeby prosił o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia;
- nieprzekazywanie zbyt wielu informacji, a gdy chodzi o polecenia, to wystarczy jedno, co da pewność jego wykonania przez ucznia (dla pewności, można poprosić, aby opisał je własnymi słowami);
- sprawdzanie zrozumienia czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań: Co się wydarzyło? Gdzie? Kiedy? Dlaczego? itp.;
- używanie krótkich zdań, prostego i jednoznacznego języka - podawanie jasnych instrukcji;
- przedstawianie nowych pojęć lub materiału abstrakcyjnego w sposób możliwie najbardziej konkretny, popieranie ich tekstem pisanym, obrazem, ilustracją, filmem;
- uwzględnianie deficytów w zakresie rozumienia niedosłownych wypowiedzi, ironii, metafor, słów i wyrażeń wieloznacznych. Wyjaśnianie ich za pomocą obrazów albo przeciwieństw np. przyjaźń - wrogość;
- organizowanie zajęć związanych z wyjaśnianiem znaczenia niektórych słów, przysłów, powiedzeń czy metafor;
- w razie potrzeby wydłużanie czasu przeznaczonego na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych;
- dzielenie zadania na wieloetapowe krótsze części;
- zadawanie krótszych prac domowych w sytuacji, gdy rodzice zgłaszają, że nauka w domu trwa godzinami;

- w miarę możliwości sprawdzanie wiedzy ucznia w formie przez niego preferowanej (np. zamiast śpiewać piosenkę może powiedzieć jej tekst);
- dostosowanie pomocy dydaktycznych i zadań do zainteresowań ucznia (np. obliczanie różnicy czasu na podstawie rozkładu jazdy autobusów);
- wykorzystywanie wąskiej i fachowej wiedzy oraz zainteresowań ucznia podczas prowadzenia lekcji; umożliwianie uczniowi - w określonych sytuacjach, a nie zawsze, kiedy ma na to ochotę - mówienia o swoich pasjach i zainteresowaniach;
- na lekcjach wychowania fizycznego unikanie aktywności ruchowej związanej z rywalizacją. Zwalnianie uczniów (z nadwrażliwością słuchową) z ćwiczeń, którym towarzyszy duży hałas. Dbanie o losowe przydzielanie do grup (dzieci z ZA są mniej sprawne i niezgrabne ruchowo oraz mają problemy z graniem zespołowym, co sprawia, że są pomijane lub niechętnie wybierane do grupy zawodników);
- z powodu impulsywności i problemów w czekaniu na swoją kolej odpytywanie ucznia w pierwszej kolejności;
- nie zakładanie, że uczeń nie słucha i nie uczestniczy w toku lekcyjnym jeżeli nie nawiązuje kontaktu wzrokowego, czy też siedzi bokiem do nauczyciela;
- udzielanie uczniowi z dokładnej instrukcji dotyczącej poszczególnych czynności dnia codziennego, aby podołać wszystkim obowiązkom;
- dostrzeganie, nazywanie i chwalenie wszelkich zachowań empatycznych i współczujących; otoczenie ucznia dyskretną opieką, gdyż może się on stać łatwym obiektem zaczepek, prowokacji swoich rówieśników;
- praca nad poprawą u ucznia zachowań nieakceptowanych przez otoczenie; wyjaśnianie, jaką reakcję emocjonalną u odbiorców mogą one wywołać;
- staranie o to, aby uczeń zawsze miał z kim wykonywać zadania grupowe i asymilował się ze środowiskiem w każdej sytuacji: na lekcji, w trakcie przerwy, przebierania się w szatni, w bibliotece, na stołówce czy w czasie wycieczki klasowej;
- dawanie w czasie zajęć dydaktycznych możliwości rozładowywania złości i agresji przy wykorzystaniu akceptowalnych, ustalonych wcześniej metod alternatywnych;
- przed wycieczką szkolną informowanie ucznia o zachowaniach właściwych i pożądanych dla danej sytuacji społecznej (czyli na przykład tego, jak zachować się w teatrze, kinie, muzeum itp.);
- rozwijanie w czasie lekcji umiejętności rozumienia innych ludzi, siebie i sytuacji społecznych oraz norm i wzorów interpersonalnych i kulturowych;

8. UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI SPRAWNOŚCI JEZYKOWEJ (UCZNIOWIE OBCOKRAJOWCY)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych dla ucznia obcokrajowca:

- umożliwienie korzystania podczas lekcji ze słownika dwujęzycznego;
- stosowanie języka instrukcji w komunikacji z uczniem cudzoziemcem (krótkie polecenia, np. ułóż, narysuj);
- formułowanie pytań skierowanych w sposób jasny, krótki oraz dostosowany do poziomu znajomości języka polskiego;
- udzielanie informacji zwrotnej podczas lekcji;
- stosowanie bogatego materiału ikonograficznego (zdjęcia, mapy, wykresy, schematy) przy wyjaśnianiu zagadnień tematycznych;
- rozwijanie i doskonalenie sprawności mówienia i pisania;
- monitorowanie pracy ucznia i jego postępów;
- włączanie ucznia cudzoziemca w pracę zespołową i dostosowywanie instrukcji do jego językowych umiejętności;
- akceptowanie każdej formy wypowiedzi świadczącej o zrozumieniu zagadnienia (nawet jednorazową czy błędną gramatycznie);
- gramatykę należy traktować w sposób funkcjonalny;
- w ocenianiu wypowiedzi pisemnych zwrócić uwagę na komunikatywność;

- prace domowe należy dostosować do możliwości językowych ucznia cudzoziemca.
- dzielenie materiału do opanowania na partie,
- udzielanie pomocy w selekcji materiału do nauki,
- egzekwowanie wiedzy częściej, ale każdorazowo z mniejszego zakresu,
- stopniowanie sytuacji zadaniowych, tak by uczeń mógł odnieść sukces,
- stopniowanie trudności sytuacji zadaniowych,
- stosowanie polisensorycznych metod nauczania,
- wzmacnianie poczucia własnej wartości i stosowanie wzmocnień pozytywnych,
- powstrzymanie się od sprawdzianów i kartkówek w pierwszym semestrze nauki w oddziale,
- indywidualizowanie pracy lekcyjnej,
- zapewnienie w klasie atmosfery bezpieczeństwa i akceptacji,
- kontrolowanie rozumienia czytanego tekstu poprzez zadawanie dodatkowych pytań, pytań pomocniczych,
- w czasie lekcji upewnianie się czy uczeń właściwie zrozumiał treść zadań i poleceń,
- upewnianie się czy uczeń dokończył rozpoczęte na lekcji zadanie, zanotował zadanie domowe (do czasu wypracowania u niego takiego nawyku), częste powtarzanie nowych treści,
- częste odwoływanie się do sytuacji z życia codziennego i do konkretów,
- naprowadzanie podczas czytania i pisanie,
- korzystanie z gotowych pomocy dydaktycznych,
- pozwolenie na czytanie wybranych przez nauczyciela fragmentów lektury,
- wydłużanie czasu przeznaczonego na przeczytanie lektury,
- ocenianie za wkład pracy w wykonanie zadania, chęci,
- w przypadku konieczności sporządzania dłuższych notatek, wcześniejsze przygotowanie ich dla ucznia celem
- wklejenia do zeszytu, np. notatki.

9. **UCZNIOWIE ZE SPECYFICZNYMI TRUDNOŚCIAMI W UCZENIU SIĘ** **UCZNIOWIE Z DYSKALKULIA**

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- ocenianie przede wszystkim toku rozumowania, a nie technicznej strony liczenia;
- ukazywanie przydatności matematyki w życiu codziennym;
- nauczanie polisensoryczne - używanie pomocy dydaktycznych angażujących wszystkie zmysły (rysunki, tabele, schematy, mapy myślowe, haki pamięciowe, podkreślanie najważniejszych informacji, werbalizowanie, używanie kolorów, symboli graficznych itp.)
- uczenie szacowania;
- ćwiczenie liczenia pamięciowego;
- nakłanianie do "głośnego myślenia" podczas rozwiązywania zadań;
- łączenie wiedzy w logiczną całość, dzielenie jej na porcje łatwo przyswajalne dla ucznia;
- unikanie oceniania metody, którą uczeń dochodzi do wyniku, nawet jeśli jest "okrężna";

UCZEŃ Z DYSGRAFIA

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- nie oceniać poziomu graficznego pisma i jego estetyki,
- zachęcać ucznia do pisania drukowanymi literami,
- pozwolić uczniowi na wykonywanie domowych prac pisemnych na komputerze,
- zapewnić więcej czasu na prace pisemne podczas lekcji,
- w przypadku, gdy praca pisemna ucznia jest nieczytelna, przepisać go ustnie z danego zakresu materiału.

UCZEŃ Z DYSORTOGRAFIA

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

W żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii gramatyki.

- zamiast klasycznych dyktand proponuje się sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych,
- dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie;
- można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci,
- oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika,
- częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą,
- posadzić ucznia blisko nauczyciela – umożliwi to zwiększenie koncentracji uwagi, ograniczy bodźce rozpraszające (zachowania innych uczniów), bliskość tablicy pozwoli na zmniejszenie ilości błędów przy przepisywaniu, zwiększy kontrolę pracy ucznia przez nauczyciela,
- na pracach klasowych pozwalać korzystać ze słownika ortograficznego,
- złagodzić kryteria wymagań z języka obcego w pisaniu i przepisywaniu tekstów,
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przedstawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych, wzorów itp..

UCZEŃ Z DYSLEKSJA

Ogólne sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- nie nakazywać czytania na forum klasy,
- upewniać się czy uczeń właściwie zrozumiał polecenie i czytany tekst poprzez zadawanie mu dodatkowych pytań,
- pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do określonych treści, wskazane jest zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych lub tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce,
- selekcjonować wiadomości do nauki,
- złagodzić kryteria wymagań z języka obcego, zarówno w czytaniu, pisaniu jak i rozumieniu (zadawać takiemu uczniowi mniejszą partię tekstu do nauki, pytać częściej, lecz z mniejszej partii materiału),
- pozwolić na korzystanie z lektur sfilmowanych, czy też audiobooków w uzupełnieniu do czytanej lektury,
- unikać wrywania do odpowiedzi, jeśli to możliwe uprzedzić ucznia, że będzie pytany np. na początku lekcji – pozwoli to mu skoncentrować się, przypomnieć nauczony materiał, a także zmniejszy napięcie emocjonalne blokujące ucznia.

JĘZYK POLSKI

- niewymaganie, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywanie wybranych fragmentów dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzanie techniki czytania;
- dawanie więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów (w miarę potrzeby pomaganie w ich odczytaniu);
- staranie się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów;
- rozłożenie w czasie czytania lektur szkolnych lub innych opracowań, pozwalanie na korzystanie z audiobooków;
- uwzględnianie trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawanie więcej czasu, instruowanie lub zalecanie przeczytanie tekstu wcześniej w domu;

- częstsze sprawdzanie zeszytów szkolnych ucznia, ustalenie sposobów poprawy błędów, czuwanie nad wnikliwą ich poprawą, ocenianie poprawności i sposobu wykonania prac;
- dawanie uczniowi czasu na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie (można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci);
- dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie;
- nieomawianie błędów ucznia wobec całej klasy;
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczenie tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie) pomaganie w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażeń i zwrotów; nieobniżanie ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach;
- podawanie uczniom jasnych kryteriów oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.);
- dawanie więcej czasu na prace pisemne, sprawdzanie, czy uczeń skończył pisać notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek;
- przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytywanie ucznia ustnie; pozwalanie na wykonywanie prac na komputerze;

MATEMATYKA, CHEMIA, FIZYKA

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać,
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek,
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań, można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania,
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.,
- materiał sprawiający trudność dłużej utrzymywać, dzielić na mniejsze porcje,
- oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych,
- oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom

JĘZYKI OBCE

- dawać indywidualne zadania na miarę możliwości ucznia,
- dawać więcej czasu podczas wypowiedzi ustnej na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów,
- dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek,
- w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiadanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie,
- nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, kontekstu, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem,
- przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika,
- w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej (wykresów, tabeli, rysunków),
- podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego,

- dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne,
- łagodniej oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma,
- oceniać za starania i wysiłek włożony w opanowanie języka,
- kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne.

BIOLOGIA, GEOGRAFIA, HISTORIA, WOS

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat,
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów,
- częściej powtarzać i utrzymywać materiał,
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie,
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch),
- używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania,
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia,
- przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie,
- często oceniać prace domowe.

MUZYKA, PLASTYKA, WYCHOWANIE FIZYCZNE, TECHNIKA

- uwzględnianie trudności ucznia (zawsze);
- w miarę możliwości pomaganie, wspieranie, dodatkowe instruowanie, naprowadzanie, pokazywanie na przykładzie;
- dzielenie danych zadań na etapy i zachęcanie do wykonywania małymi krokami;
- niezmuszanie na siłę do śpiewania, czy wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność; dawanie więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwe udzielanie instruktażu; niekrytykowanie, nieocenianie ucznia negatywnie wobec klasy;
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunku ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłku, przygotowania do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.;
- włączanie do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę osiągnąć sukces.